

HUKUKÎ BİLGİLER MECMUASI

Her ayın on beşinde neşrolunur

TETEBBÜLER

DOCTRINE

Hukukî Fikirler: RÉFLEXIONS JURIDIQUES

Rehni ticarî

Rehni ticarî hakkında geçenlerde gerek mecmuamızda gerekse Baro mecmuasında hayli yazılar yazılmıştı. Rehni ticariye dair ticaret kanununun vazettiği ahkâm pek yeni ve bir çoklarımızca âlemi ticareti fazla sıkıdığı için dikkat nazarımızı celbetmekten geri kalmamıştı. Müntesibini hukuktan M. N. Beyin bir makalesiyle başlayan münakaşaya müderris Ali Kemal Bey efendi biraderimiz, recamız üzerine iştirâk etmişti. Ali Kemal Beyin bazı mütalâalarını kabul edemediğimden bendeniz bu bahsa bir kaç fıkra hasrettiğim gibi Ali Haydar Bey arkadaşımız da Baro mecmuasında münteşir pek malûmatlı bir makalesiyle fikrime iltihak etmişti,

Münakaşa ticaret kanununun rehni ticariye ait 759 uncu ve 760 ıncı maddelerine mütedairdi. 759 uncu madde bir prensip vaz ediyor. Elli lirayı tecavüz eden eşyanın rehni, ancak kâtibiadil senediyle tevsik edilirse eşhası saliseye karşı hükûm ifade eder. 760 ıncı madde ise, bu hükme bir istisna teşkil ederek emre muharrer senedatın (bedeli teminattır) veya buna muadil bir cümle ilâvesiyle terhinlerine cevaz veriyor.

Münakaşacılar, 760 ıncı maddenin emre muharrer senedat hakkında bir teshilât gösteren bir istisnayı havi olduğunda müttefikdirler; ihtilâf hamile muharrer olan senedatın 759 ıncı madde mucibince mutlaka kâtibiadile tastik edilmek lâzım mı, yoksa emre muharrer senedat misillu ciro veya teslim ile terhinleri kabil mi, noktasına matuf idi.

Ali Kemal Bey efendi maddenin yalnız emre muharrer senedata munhasır olduğunu ve hamile muharrer tahvilatın eşyadan madut olup terhinleri ancak kâtibiadil senediyle yapılacağını iddia etmiş iken Ali Haydar Bey ve bendeniz emre muharrer senedat hakkında gösterilen suhuletin hamiline muharrer tahvilâta da tatpiki lâzım geleceği mütalâasında bulunmuştuk.

İmzasının mahfuz bulundurulmasını arzu eden maliyecilerden bir zat tarafından gönderilen mufassal ve müdellel bir mektupta münakaşacıların ittihat ettiği noktaya da itiraz ediliyor. Ve diyorlar ki: (muhterem münakaşacıların ihtilâf ettikleri noktalardan ziyade ittihat ettikleri bir noktadır ki bendeniz de bir ukte tevhit eylemiştir. O da eşya ile senedat arasında yapılan tefriktir.) muhabire nazaran: (bu nokayı nazardan bir tefrik yapmak vazîi kanunun hatırından bile geçmemiştir.

Vazîi kanun bu bapta yalnız bir şey düşünmüştür: rehni temin ettiği deyn elli lirayı tecavüz etti mi bu rehni şahsı salise karşı muteber kılabilmek için mutlaka kâtibiadile gitmek mecburiyetini vaz'u tesistir.) Binaenaleyh (760 ıncı maddenin hikmeti tedvini ise az çok hususiyeti hâllerine mebnî senedatı tûcariye ile nama muharrer esham ve tahvilât —759uncu madde ahkâmına inzimamen— daha bazı şeraiti şekliyenin tespitidir.]

Muhterem muhabirimize nazaran emre muharrer senedat (bedeli teminattır) suretiyle ciro edildikten sonra yine kâtibiadile giderek muameleyi oraca tevsik etmek lâzım gelir. Mumaileyh mutalâanın esbabı mantıkiyesini de şu suretle izah ediyor:

(Şahsı salise karşı suverî sübutiye noktâi nazarından eşya ile senedat arasında bir tefrik yapmaktan esasen bir hikmetde tasavvur edilemez. Çünkü muayyen bir miktarı mütecaviz deyn mevzuu bahis olduğu zaman vazîi kanunların aktı rehni daha sağlam kazığa bağlamaktan (İtalyada olduğu gibi tahriri bir vesika istemekten ve bizde olduğu gibi rehni kâtibiadile kadar yollamaktan) maksatları nedir? hileye meydan vermemek!... Halbuki senedatı eşyadan tefrik edipte bunun hakkındaki vesikayı rehniyeyi tahriri olmaktan ve yahut kâtibiadillikçe müsaddak bulunmaktan muaf tûttuk mu bunlar hakkında hile istimali yerine göre eşya hakkında hile istimalinden daha ziyade suhulet peyda etmiş olur. Bu tefriki yaptığımız taktirde hali acze düşmüş bir tacir 60 liralık buğdayını kaçıramayacak, fakat 60,000 liralık poliçelerini ve yahut emre muharrer senetlerini mukaddem tarihli basit bir ciro ile bir başkasına rehnederek alacaklılarının heyeti umumiyesinden pek âlâ kaçırabilecektir. Vazîi kanunun hileye mahal vermemek kaygusu nerede kaldı?..)

Muhabir Beyin güzel ifadesi ve kuvvetli mantıkı bendenizi ikna edemedi. Çünkü bir takım hukukî ve iktisadî esaslar vardır ki ahkâmı kanuniye bunlardan mülhem olmağa mecburdur. Ticaret kanunlarının ihdası, tüccar için ayrı ahkâm vazîi ticaretin müftekir olduğu sür'atı, ve tedavülün teshili gibi ihtiyaçlardan ileri gelmektedir. Muamelatı ticariyeyi felce mahkûm edecek ahkâmın vazîi

varit olamaz. Bir taraftan vazî kanun 759 üncü madde ile rehni ticarî için sıkı bir kaide korken bu kaideyi mahiyeten tedavül etmek için ihdas edilen emre muharrer senedata tatpikin ademi imkânını göz önüne getirmiş, ve bu senedat için 760 ıncı maddede inzıamî değil istisnâî bir hüküm vazeylemiştir. Eğer emre muharrer senedat için yine kâtibiadile gitmek mecburiyeti varsa artık 760 ıncı maddenin hikmeti vaz'ı kalmaz. Mademki kâtibiadile gidilecek (bedeli teminattır) veya başka tabir kullanılmış yahut terhini eşya hakkında kullanılan tabirler istimal edilmiş ne ehemmiyeti olur? maksat, emre muharrer senedatı bu külfetten kurtarmaktır. Benim içtihadım bu merkezdedir; mahaza muhabirimim mütalâalarını muhterem Ali Kemal ve Ali Haydar Beylerin nazarı dikkatlerine arzeylerim.

Altun tediya:

Harbi umuminin tevlit ettiği vahim neticeler ortadan kalmadıkça ve milletler arasındaki münasebet eski şekilleri almadıkça para farklarından mütehassıl ihtilaflar daima mahkemeleri işgal etmekten geri kalmıyacaktır. Kablelharp altun lira üzerine yapılmış ukut neticesinde evrakı naktiye tediye edilirken yine kablelharp münakit mukavelatla taahhüt olunan altun mark ve altun frangı altun olarak tediye ettirmenin bir suretle mütabakatı kanuniyesi anlaşılmıyor. Bu mesele cidden tetkike şayandır. Metr Salemin son nushalarımızda münteşir makalâtı meseleyi şimdiki kavanin dairesinde tetkik etmekte isede kablelharp müttahaz teahhudat tetkik edilmemiştir. Ali Haydar Bey biraderimiz Metr Salemin bu makalesi hakkında bazı tetkikatlar yapacağını vaat buyurduğundan meselenin kablelharp müttehaz teahhudat cihetinden tetkikini reca edeceğim. Ecnebi sikkeler hakkında sikkeyi ihraç eden devletin kanunlarını nazarı itibara almak lâzım geleceği hakkında İsviçrede (jurnal de tribüno et revue judiciaire) mecmuasının 30 Mart 1929 tarihli nushasında münteşir bir ilâmın espabı mucibesinden bir kısmını buraya nakli faideli gördüm:

« Tereddüdü halinde hâkim deyni ecnebi parasiyle tespit eden tarafeynin maksadı bu sikkeyi ihraç eden devletin kanunlarını « lex contractus » olarak kabul ettiklerine hükmetmesi lâzım gelip ikraz edilen maddenin neden ibaret olduğunu o ecnebi kanun dairesinde tayin edecektir. Medyuna kâğat mark ikraz eden dayin bir dereceye kadar paranın tedennisinden mütevellit tehlikeyi deruhte etmeğe ve ezcümle gerek espabı tabiiyeden gerek hayat pahalılığı ve servetlerin imhası gibi esbabı hariciyeden ileri gelsin evrakı naktiyenin altun marka nisbetle kuvvei iştiraiyesinde mütehassıl olan tedennii fiyattan ileri

gelen zararı iktihama mecburdur..... İsviçre hakimi bu cenebi hukukundan, mukaveleye hâkim olan kanun sıfatıyla « lex Contractus » mülhem olmağa selâhiyettardır.

İlâmsız icra

Şu vak'a hakkında nazarı dikkatim celbedilmiştir. Dain oturduğu mahallin icra dairesine müracaatla misafireten oraya gelmiş olan medyuna ilâmsız icra kanununun 1 inci maddesi mucibince tebligat icrasını talep etmiş ve berveçhi talep muamele ifa edilmiştir. Fakat medyun itirazen kendisinin diğer bir mahalde memuren mukim olduğunu ve oraya da ancak bir kaç gün için gelip mahalli memuriyetine avdet edeceğini ve binaenaleyh tebligatın ikametgâhı icra dairesince yapılması lâzım geleceğini dermeyan etmesi üzerine icra dairesi bu talebi muhik görmüş ve muameleye devam etmemiştir. Dain mahkemeye müracaatla icra reisi aleyhine tazminat davası ikame etmiştir. Mahkeme esas itibariyle 1 inci maddenin itlakı ifadesine nazaran icra dairesinin tebligatı ifa etmeğe mecbur olduğunu ve fakat bu hükmü kanunî vazih olmamasından naşi usulün 573 üncü maddesi mucibince tazminata mahâl olmadığını tahtı karara almıştır.

Bu hadise mühim bir prensip meselesini ortaya koymaktadır. İlâmsız icra usulünce bir dain istediği icra dairesine müracaat edebilir mi? mesela İstanbulda mukim Mehmet Efendinin daini elindeki senedini Van icra dairesine teslim ile ilâmsız icra usulüyle takibat yapılmasını talep edebilir mi?... Ve Van icra dairesi bu talebi isaf etmekle mükellef midir?...

Âcizane tetkikatıma nazaran bu tarzı muhakemeyi doğru bulmuyorum. Zira, her Türk selâhiyettar olan hâkiminden başka bir hâkime sevkedilemez; ve ikametgâh hakkı esaslı haklardandır. Medyunu ta Vana kadar müracaata mecbur etmek için de bir sebebi kanuni olamaz. Kaldı ki ilâmsız icra suretiyle yapılan tebligata medyun mutavaat etmediği taktirde dain mahkemeye müracaata mecbur olup bu mahkeme her halde medyunun ikametgâhının mahkemesi olacağından, başka mahal icra dairesini işe karıştırmakta, dayini izaç etmekten başka bir netice veremez. Arkadaşlarımızın ve bilhassa icra reisi muhteremi Refik Bey Efendinin bu baptaki mütalâalarına intizar eylerim.

Milâshı: GAD FRANKO

Ödemişte Muhittin Bey: iki mahkeme hükümleri arasında tezat ve mübayanet mevcut olmasına binaen temyiz teşkilâtının tevsiine mütallik kanunun sekizinci maddesi mucibince birinci reisin müracaatınızı nazara alması lâzım gelir kanaatındayım. **G. F.**